

УДК 342.56(438)+340.132.2

Михайло Юрійович БУРДІН,

доктор юридичних наук, професор,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ігор Львович НЕВЗОРОВ,

кандидат юридичних наук,

професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОНФЛІКТУ ПРАВОПОРЯДКІВ ПОЛЬЩІ ТА ЄС У 2021 РОЦІ

7 жовтня 2021 р. Конституційний трибунал Польщі (далі – КТП) визнав статті 1, 2 і 19 Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС) частково неконституційними [1].

Із 2015 р. Польща конфліктувала з різних причин з інституціями ЄС. Конфлікт між Судом ЄС та Польщею загострився в березні 2021 р., коли Велика палата Суду ЄС винесла своє рішення у справі С-824/18 щодо призначення суддів до Верховного суду Польщі. Рішення Суду ЄС фактично скасувало рішення КТП, зазначивши, що наслідки принципу примату права ЄС є обов'язковими для всіх органів держави-члена. У відповідь на це рішення прем'єр-міністр Польщі М. Моравецький звернувся до КТП з проханням про тлумачення статей 1, 2 і 19 ДЄС. Остаточний вердикт був винесений 7 жовтня 2021 р., через день після того, як Суд ЄС відхилив прохання Польщі скасувати заборону, яка зобов'язує державу-члена призупинити нещодавно встановлений дисциплінарний режим для суддів. Суд ЄС уже визнав цей режим несумісним із законодавством ЄС.

Слід зазначити, що КТП є судовим органом, основною функцією якого є перевірка конституційності законодавства. Відповідно до ст. 194 Конституції Польщі 1997 р. він складається з 15 суддів, які обираються парламентом на 9 років. Ще у 2015 р., незадовго до загальних виборів, які призвели до зміни уряду, парламент обрав п'ятьох суддів замість тих, чий повноваження мали закінчитися. Однак Президент Польщі А. Дуда відмовився від приведення їх до присяги, і після перемоги ПіС на загальних виборах новостворений парламент обрав нових суддів, які потім склали присягу перед Президентом Польщі.

Формування нового складу КТП було предметом перевірки Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі «Хего Flor проти Польщі». У рішенні, ухваленому у травні 2021 р., ЄСПЛ постановив, що присутність судді М. Мушинського, одного із суддів, обраних у 2015 р. новим парламентом, було порушенням ст. 6 Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) щодо права на суд, створений законом.

КТП у своєму рішенні у справі КЗ/21, виданому 7 жовтня 2021 р., постановив, що ст. 1 ДЄС у поєднанні зі ст. 4(3) ДЄС, а також статті 2 і 19(1) ДЄС несумісні з Конституцією Польщі. Справа здебільшого стосувалась юрисдикції СЄС та принципу примату права ЄС.

КТП ніколи не визнавав примат права ЄС над Конституцією. У своєму рішенні К18/04, винесеному 11 травня 2005 р., невдовзі після вступу Польщі до ЄС, КТП підтвердив вищу юридичну силу Конституції Польщі.

У своєму рішенні від 7 жовтня 2021 р. КТП постановив, що перший і другий підпункти ст. 1 ДЄС дозволили перейти на новий етап європейської інтеграції, коли інституції ЄС діють за межами компетенції, закріпленої в договорах про створення ЄС. Зокрема, Трибунал оскаржив другий підпункт ст. 1, в якому ДЄС описується як «новий етап у процесі створення все більш тісного союзу між народами Європи». Згідно з рішенням новий етап інтеграції, на якому повноваження СЄС виходять за межі наданих ЄС і призводять до втрати польською державою свого суверенітету, несумісний зі статтями 2 і 8

Конституції Польщі, згідно з якими Республіка Польща є демократичною державою, а Конституція є її вищим законом.

Крім того, КТП вирішив, що статті 2 і 19(1) ДЄС несумісні з Конституцією Польщі, оскільки вони дозволяють національним судам нижчого рівня та Верховному суду Польщі не застосовувати Конституцію, скасувати рішення КТП та перевіряти законність процедури призначення суддів, яка, на думку КТП, не входить до компетенції ЄС. КТП стверджує, що, виводячи право досліджувати організацію та структуру судової системи держави-члена зі статті 19(1) ДЄС, Суд ЄС по суті самочинно надав собі нову компетенцію. На думку КТП, ця компетенція в жодному разі не може впливати зі ст. 2 ДЄС, яка є переліком цінностей, що мають лише «аксіологічне значення», а не встановлення чітких правових норм.

Незважаючи на його політичні наслідки або сумніви щодо легітимності КТП у світлі вищезазначеної процедури збору судів, слід зауважити, що у вироку від 6 жовтня 2021 р. КТП допустив явну помилку у тлумаченні норм права ЄС та Конституції Польщі. Хоча рішення КТП 2005 р. відкинуло принцип примату права ЄС, воно також постановило, що договори ЄС сумісні з Конституцією Польщі.

Рішення КТП від 7 жовтня 2021 р. було піддано жорсткій критиці у спільній заяві 26 суддів КТП у відставці, враховуючи чотирьох колишніх президентів Трибуналу, які стверджували, що справжньою метою рішення було не забезпечити верховенство польської Конституції.

Нарешті, варто наголосити, що конфлікт між законодавством ЄС і польською Конституцією був зумовлений лише урядом і політично контрольованим КТП. Насправді конфлікту між ДЄС та Конституцією Польщі немає. Відповідно до ст. 45 Конституції Польщі всі суди є незалежними та неупередженими. Натомість, як зазначалося вище, КТП нині не є незалежним і безстороннім. Таким чином, СЄС у своїй практиці не лише вказав на порушення Польщею законодавства ЄС, але й (опосередковано) наголосив на порушенні державою-членом власної Конституції.

Президент Європейської Комісії У. фон дер Ляен відповіла на польське рішення заявою, в якій пообіцяла використовувати всі наявні у ДЄС повноваження для забезпечення принципу примату права ЄС. Рішення КТП було широко розкритиковано багатьма державами-членами та деякими розглядалося як варіант, який у кінцевому підсумку може призвести до «Polexit». Справді, як було встановлено КТП у рішенні від 2005 р., потенційний конфлікт між Конституцією Польщі та законодавством ЄС може бути вирішений лише трьома способами: 1) шляхом зміни норм права ЄС, що розглядаються; 2) шляхом унесення змін до Конституції; 3) шляхом виходу Польщі з ЄС.

Насамкінець зауважимо, що відхід КТП у своєму рішенні від 7 жовтня 2021 р. від попередніх правових позицій (рішення від 11 травня 2005 р.) не був умотивованим. Тому фундаментальне правове значення зберігають попередні позиції КТП щодо того, що: 1) виникнення колізій між положеннями Конституції та положеннями права ЄС не призведе до нечинності таких конституційних норм чи до їх автоматичної зміни, оскільки в такому випадку законодавча влада Польщі змушена буде відреагувати та, можливо, внести необхідні зміни до національної Конституції; 2) процес європейської інтеграції заснований на Конституції Польщі, оскільки її вступ до ЄС має пряму правову основу в цьому акті, і будь-яка трансформація компетенції має бути зроблена згідно із цими правилами, які є суворішими, ніж ті, що стосуються «звичайних» міжнародних угод [2].

Список бібліографічних посилань

1. Assessment of the conformity to the Polish Constitution of selected provisions of the Treaty on European Union K3/21. Ref. No. K3/21. Judgment in the name of the Republic of Poland. Warsaw, 7 October 2021. URL: <https://trybunal.gov.pl/en/hearings/judgments/art/11662-ocena-zgodnosci-z-konstytucja-rp-wybranych-przepisow-traktatu-o-unii-europejskiej>.

2. Polish Constitutional Tribunal, Judgment of 11th May 2005, № 18/04. Polands membership in the European Union. (The Accession Treaty). URL: http://www.proyectos.cchs.csic.es/euroconstitution/library/documents/Polish%20Constitutional%20Tribunal_Judgment%20Polands%20accession%20to%20the%20EU.pdf

Одержано 27.10.2022

УДК 351.746.1(477)

Наталія Анатоліївна БУРЯК,

співробітниця Служби безпеки України,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЗВІДУВАЛЬНО-ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасні асиметричні загрози державній безпеці України, джерелом походження яких у переважній більшості є спеціальні служби іноземних держав, набувають більш агресивного та комплексного характеру. Адже одночасне застосування традиційних та неконвенційних методів у реалізації посягань на державну безпеку України актуалізує проблеми пошуку Службою безпеки України ефективних способів нейтралізації розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав. Ураховуючи викладене, протидія розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб іноземних держав потребує активного наукового супроводження, адже є актуальною проблемою у теоретичній та практичній площині.

СБ України, як державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, має спрямовувати визначені законодавством сили та засоби на забезпечення системи надійно функціонуючих суспільних відносин у сфері державної безпеки. Водночас, слід констатувати той факт, що загрози державній безпеці існують постійно, можуть мати ймовірний, потенційний чи реальний характер, а рівень захищеності від них не може бути максимальним. Тому, державну безпеку слід вважати динамічним засобом досягнення та підтримання балансу між реальними та потенційними загрозами, з одного боку, та здатністю складових сектору безпеки протидіяти їм, з іншого.

Аналіз безпекової обстановки в країні свідчить про активність розвідувальних спрямувань іноземних спецслужб до України. Зазначене реалізовується проведенням іноземними спецслужбами діяльності, що має розвідувальний характер та спрямована на шкоду державній безпеці. Наукові джерела та матеріали практики контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності СБ України таку діяльність визначають як розвідувально-підривну, що потребує відповідного реагування з боку оперативних підрозділів Служби як на загрозу державній безпеці України. Зазначений підхід знайшов своє відображення у національному законодавстві, яким керується СБ України у своїй діяльності. Так, Закон України «Про Службу безпеки України» одним із основних завдань Служби визначає захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спецслужб [4]. Згідно Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданням ОРД є пошук та фіксація фактичних даних про розвідувально-підривну та іншу протиправну діяльність спецслужб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [5]. Водночас, положеннями Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» метою КРД ви-